

Jord og gjødsling på Helgeland - utfordringer

Marit Dyrhaug NLR Helgeland

Med hjelp fra

Are Johansen NLR Lofoten

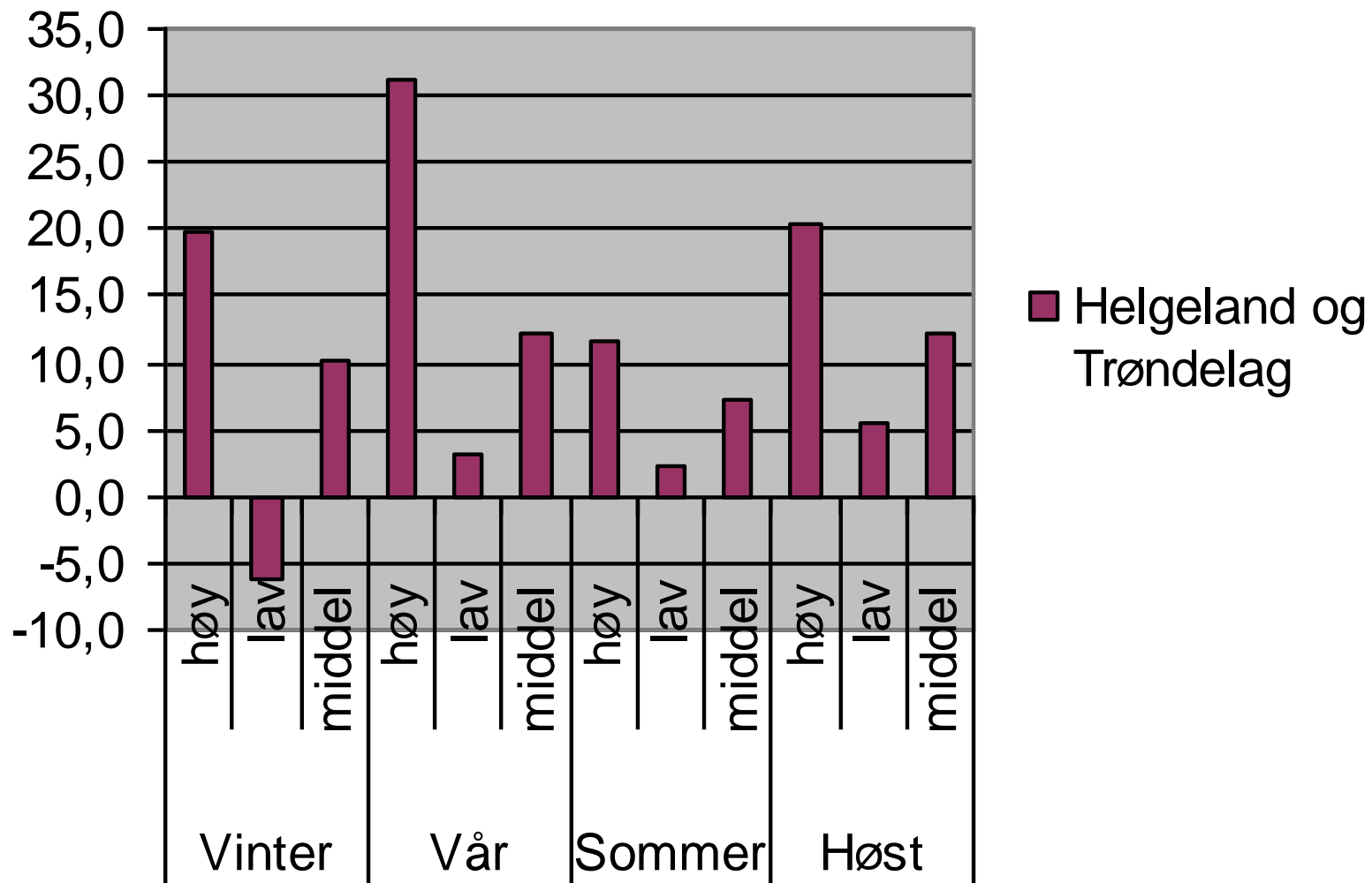

YARA-møte, Sandnessjøen 23.02.2011

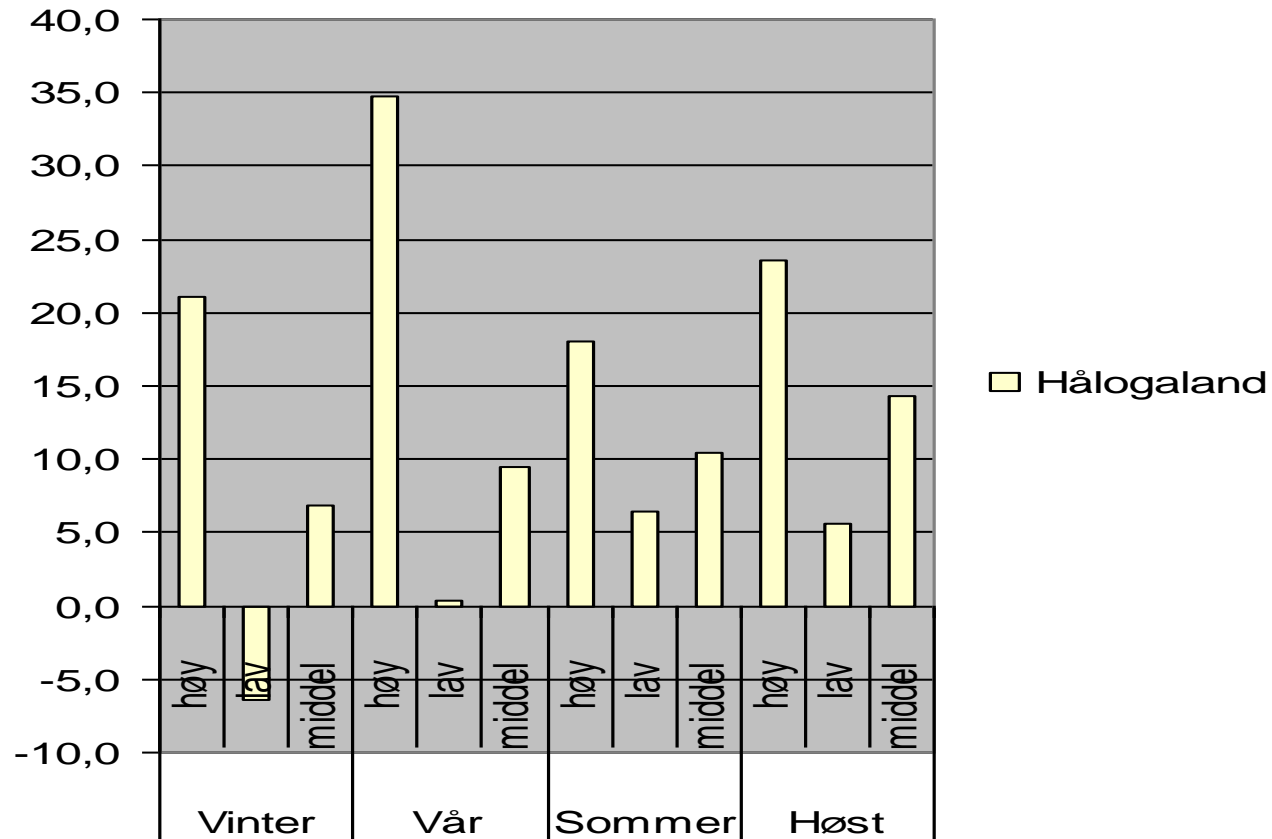
**Norsk
Landbruksrådgiving**

Forventet nedbørøkning til 2050

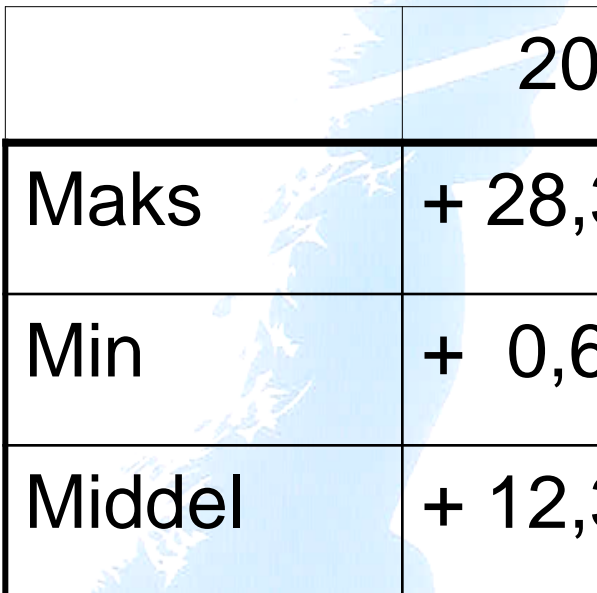

Kilde: Klima i Norge 2100, Norsk klimasenter

Forventet nedbørøkning til 2050

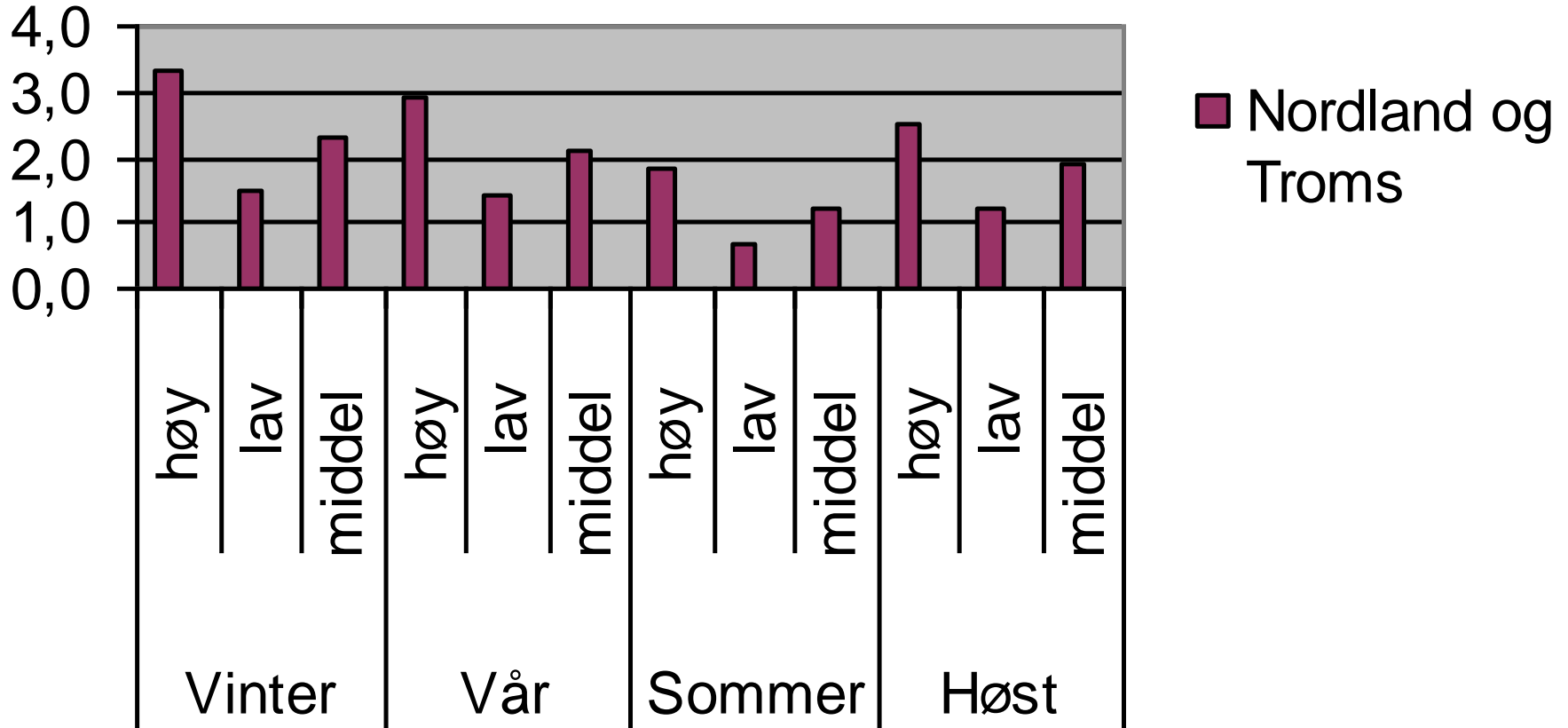
FORVENTET ENDRING I ÅRSNEDBØR

	2050	2100
Maks	+ 28,3 %	+ 51,8 %
Min	+ 0,6 %	+ 1,1 %
Middel	+ 12,3 %	+ 22,5 %

Kilde: Klima i Norge 2100, Norsk klimasenter

Forventet temperaturøkning til 2050

Kilde: Klima i Norge 2100, Norsk klimasenter

FORVENTET ENDRING I ÅRSTEMPERATUR

	2050	2100
Maks	+ 2,5 °C	+ 4,6 °C
Min	+ 1,3 °C	+ 2,3 °C
Middel	+ 1,9 °C	+ 3,4 °C

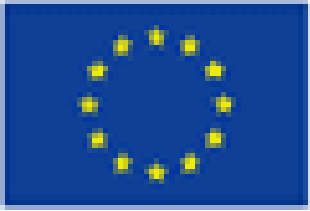
Kilde: Klima i Norge 2100, Norsk klimasenter

Mer nedbør – særlig vår og høst

- Økt vassmetting
  - > Dreneringstiltak som grøfting, kanalisering, **overflateforming** .....
- Økt avrenning
  - > Vegetasjonssoner
  - > God gjødslingspraksis

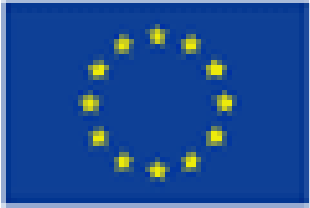
Økt temperatur – særlig vinter

- Økt avrenning om vinteren
- Økt vinterskade?
  - > tynt/ujevnt plantedekke til å utnytte gjødsla
  - > mer åkerareal

EU's vanddirektiv

- Arbeidet med innføring foregår for fullt
- Skal sikre vannkvaliteten både i ferskvann og i kystnære farvann
- Forutsetter tiltaksplaner for å sikre god eller svært god økologisk kvalitet
  - Ivareta eksisterende
  - Gjenopprette til ønsket nivå

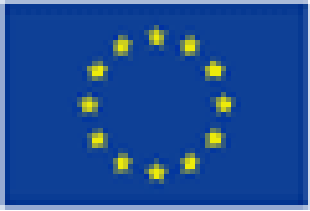
Tiltaksplan setter fokus på kostnadseffektive tiltak

Forebygge diffus avrenning

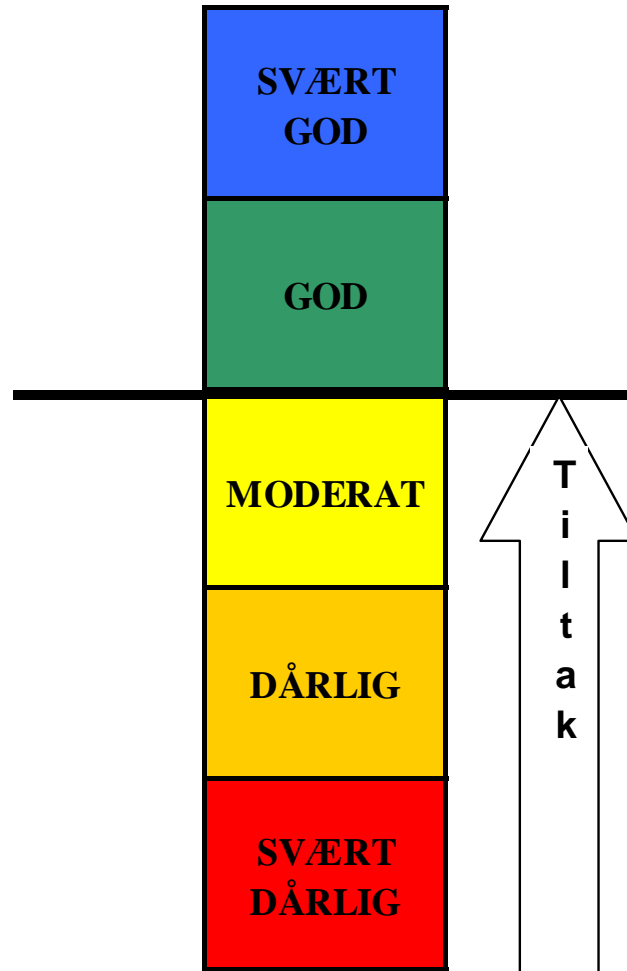
- Gjødslingsstyrke
- Gjødslingstidspunkt
- Vegetasjonssoner

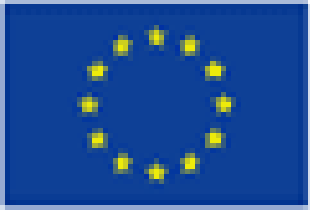
Forebygge punktutslipp

- Lagring av fôr og gjødsel
- Vaskeplasser, åkersprøyter mv.

Økologisk tilstand

”Nye fokusområder

- Tidligere har nitrogen vært regnet som mindre farlig fordi det er fosfor som er begrensende i ferskvann. Nå kommer kystnært vann også med. Forskerne mener for øvrig at nitrogenet har større betydning for algeoppblomstring i ferskvann enn man har trodd.
- Ser hele nedslagsfeltet og aktivitetene i dette i sammenheng. Landbruket får fort en sentral rolle som stor arealbruker.

Klimagassutslipp fra landbruket

- Karbondioksid - CO₂ 407 000 tonn CO₂-ekvivalenter
- Metan - CH₃ 2212 000 tonn CO₂-ekvivalenter
- Lystgass – N₂O 2137 000 tonn CO₂-ekvivalenter

Viktigste utslippskilder

- Karbondioksid - CO₂ bruk av fossilt brensel
- Metan - CH₃ husdyr (85%), nedbryting av husdyrgjødsel
- Lystgass – N₂O Nedbryting av N-rikt materiale i jord og gjødsel

Produksjon fra mineralgjødselindustrien:

3 kg CO₂ + 0,01 kg N₂O (ca 6 kg CO₂-ekvivalenter)

pr kg N => 640 tusen tonn

Nitrogen og gjødsel en stor kilde til klimagassutslipp !

Nitrogen og gjødsel en stor kilde til klimagassutslipp, særlig gjennom lystgass

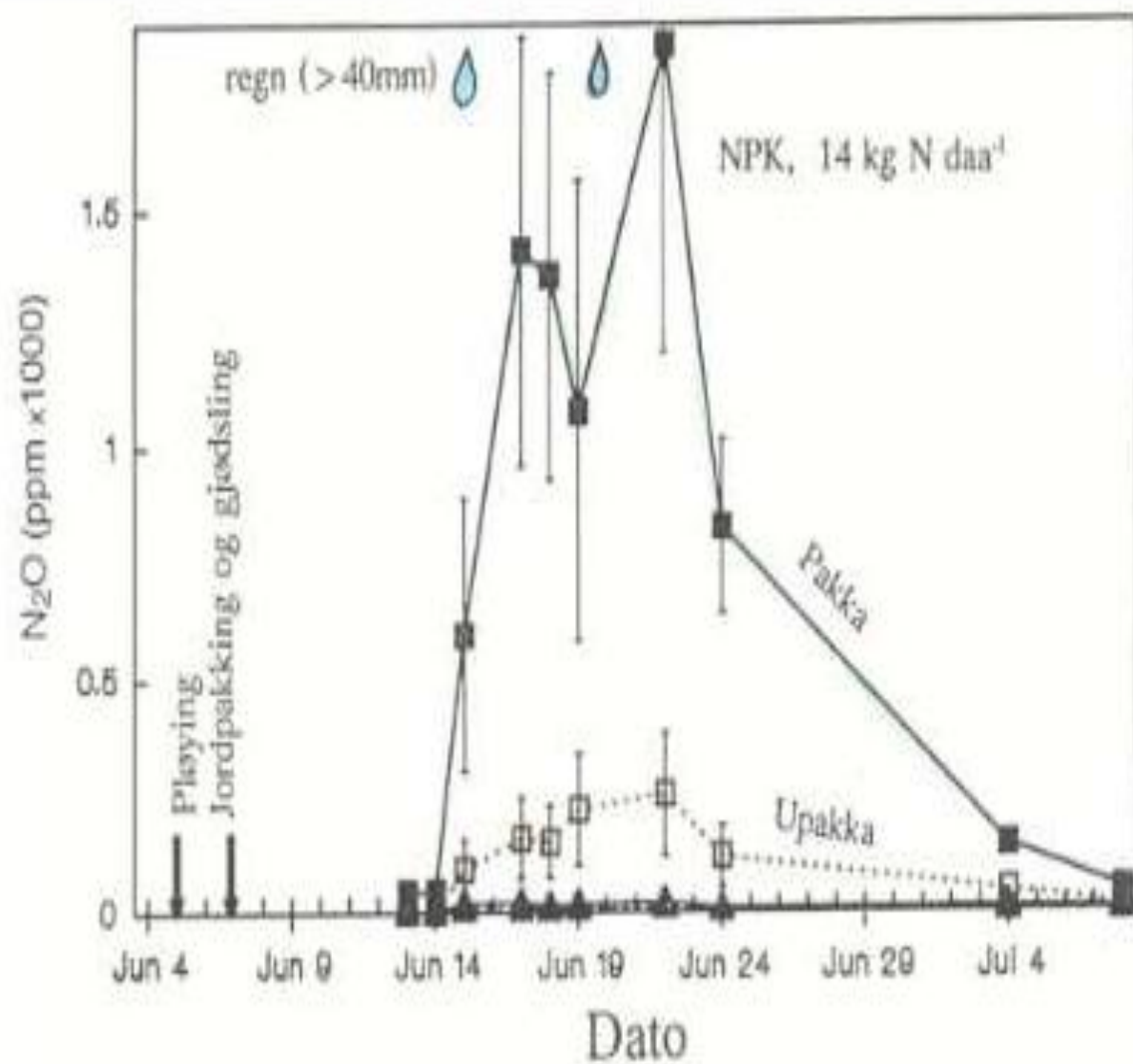
CO₂- ekvivalenter 1 000 tonn

Utslippskilde	CO ₂	Metan	Lystgass	Sum	Prosent
Husdyr og husdyrgjødsel	0	2 206	573	2 779	58,4
Handelsgjødsel	0	0	634	634	13,3
Biologisk nitrogenfiksering	0	0	49	49	1,0
Restavlinger	0	0	95	95	2,0
Dyrking av myr	0	0	331	331	7,0
Nedfall av ammoniakk	0	0	77	77	1,6
Avrenning	0	0	333	333	7,0
Avløpsslam	0	0	7,1	7,1	0,1
Halmbrenning	0	6	1,6	7	0,1
Drivstoff, maskiner og varme	407	0,8	38	445	9,4
Sum offisielle utslipp	407	2 212	4 757	4 757	100

Viktige tiltak for å redusere klimagassutslipp

- Svakere N-gjødsling med mineralgjødning
- Mindre utslipp fra husdyrgjødsling

Anslag for å vise potensialene i de mest aktuelle klimatiltak i landbruket	
Tiltak	Potensiell reduksjon i klimautslipp målt i CO ₂ -ekv.
Redusert jordarbeiding	50 000 tonn
Fangvekster i korn	50 000 tonn
30 % lavere tilførsel av kunstgjødningnitrogen	300 000 tonn
Reguleringer av dyrking på myrjord	440 000 tonn
La enga ligge lenger	50 000 tonn
Karbonbinding i jord	40 000 tonn
Karbonbinding i kull og jord	?
Mer kraftfôr til drøvtyggere	0
30 % færre drøvtyggere	700 000 tonn
Kjappere grovfôr	50 000 tonn
Mer kløver i enga	50 000 tonn
Mindre utslipp fra husdyrgjødsling	150 000 tonn

Konsentrasjon av lystgass i jordlufta i 7-12 cm dybde etter gjødsling med NH_4NO_3 ved ulik jordpakking.

Begrenset bruk av N-gjødsel - hvordan sikre god utnytting

Mindre direkte tap

- Lystgass fra jord (Jordpakking - Drenering - pH)
- Avrenning (Infiltrasjonsevne - gjødslingstidspunkt - delt gj.)
- Ammoniakk tap fra husdyrgjødsel – spredemetoder

God rotutvikling og effektivt N-opptak hos plantene

- Jordstruktur (Jordpakking - Drenering - pH)
- Balansert gjødsling
- Hva med AN-gjødsel? Betydning for pH ? Lystgasstap?

Jordbruket på Helgeland

Husdyrhold og grovforproduksjon dominerer

- Melkeproduksjon
- Storfekjøtt
- Sauehold
- Mange nyetableringer i gris
- Noen nyetableringer av hønseri på Sør-Helgeland

Potetproduksjon (Grane, Vefsn, Alstahaug, Dønna +++)

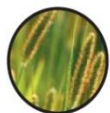
Korn på Sør-Helgeland

**Norsk
Landbruksrådgiving**

Jordsmonn på innmarka

- **Morene** – mindre arealer i indre strøk – som regel næringsrik
- **Leirjord** – en del arealer innover fjordene, mindre utbredt på kysten – næringsrik jord lite/ikke utsatt for mangler
- **Sandjord** – breelavsetninger langs kysten – marin avsetning – sortert, utvaska finsand og svært næringsfattig
- **Sandjord** – elveavsetninger i dalene i indre strøk – kan være noe næringsfattig
- **Myrjord** - kan være næringsfattig – avhengig av undergrunn og tilsig (mindre myr på Helgeland enn i nordfylket)
- **Kalksandjord** – langs kysten – næringsrik - men høg pH kan gjøre næringsstoffene utilgjengelig for plantene

Fosfor

Jevnt over høgt fosforinnhold i jord (høge P-AI)

Mye husdyrgjødsel til disposisjon – de fleste bruk sprer husdyrgjødsel på nesten all innmarka si

Husdyrgjødsel er P-rik

⇒ **Lite behov for fosfor i mineralgjødsla**

Kalium

Mye kaliumfattig jord

- Mye sandjord – delvis svært K-fattig med $K-HNO_3$ på 10-20
- Noe areal med K-fattig myrjord

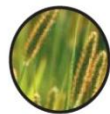
Mye husdyrgjødsel til disposisjon – de fleste bruk sprer husdyrgjødsel på nesten all innmarka si

Husdyrgjødsla inneholder ”mye” K

⇒ 18-3-15 kun aktuell der det ikke spres møkk

⇒ bare en liten andel av grovforarealet trenger 18-3-15

⇒ Mer leiejord og lange avstander kan øke behovet

Kalium

Mye kaliumfattig jord

K-fattig jord -> K-fattig fôr -> K-fattig husdyrgjødsel

⇒ **Behov for K-holdig mineralgjødning også der det blir spredd husdyrgjødsel**

•Noen bruk greier seg med N-gjødsel eller 25-2-6

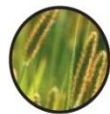
•Mange bruk trenger ei K-rik mineralgjødning

⇒ Stort marked for OPTI-NK 22-0-10

⇒ OPTI-NK er ikke konkurransedyktig på pris i Nord-Norge

⇒ **Vi ønsker OPTI-NK som et prisgunstig og miljøvennlig alternativ til 22-2-12 på Helgeland**

⇒ **OPTI-NK vil også kunne benyttes som kombinasjonsgjødsel til møkk i kløvereng**

Svovel

Alltid svovelholdig mineralgjødning ved vårgjødslinga til eng
Svovelfri gjødning kan anbefales på moldrik jord ved overgjødninga.

Er svovelinnholdet i mineralgjødning høgt nok ?

Nord-Norge har en kald vekstsesong – mindre frigjøring av S

Ei klimatilpassa gjødsling med reduserte N-mengder vil sette større krav til S-innhold i forhold til N-innhold i mineralgjødning

Økte nedbørsmengder vil øke behovet for S-tilførsel i gjødning?

Tilførsel av 5,0 kg N med

25-2-6 gir 0,8 kg S

OPTI-NS gir 0,7 kg S

OPTI-NK gir 0,7 kg S

22-2-12 gir 0,6 kg S

**Norsk
Landbruksrådgiving**

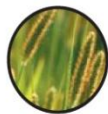
Kopper (Cu)

- Lågt kopperinnhold i jord og misvekst i timoteieng pga Cu-mangel ikke uvanlig på sand- og myrjord i på Helgelandskysten
- I Vefsna og Rana-regionen har forsøksringene bare unntaksvis registrert koppermangel.
- GranuCop bør være lagervare på Ytre Helgeland

Kobolt (Co) og Selen (Se)

- Koboltmangel på sau påvist i flere besetninger på Helgeland
  - Utsprøyting av **koboltsulfat**. Pris ?
  - **Helgjødse 18-1-10 m/kobolt** fra Norsk Naturgjødse et alternativ?
- Selenmangel – ja det har vi !
  - **Fullgj 21-3-8 m/Se** inneholder for lite kalium på sandjorda vår
  - Ddokumentert effekt å forebygging av sommermastitt?

Kalksandjord

Har mye kalksandjord med pH > 7.0

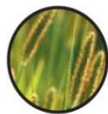
Vanlig med synlig mangel av

Mangan – (Sink) – Jern

både i eng, i potet og i korn

Bladgjødning med Mangan kan være nødvendig i korn og potet

=> **Mantrac bør være tilgjengelig**

Magnesium (Mg) mm

Ofte svært høgt i kyststrøka, men.....

Sandjord fra breelvavsetninger kan ha låg Mg-innhold

Magnesiummangel observert i potet (og korn?)

Trenger av og til magnesiumgjødsel

Økt nedbør vil øke magnesiumbehovet.

Hva er anbefalt magnesiumgjødsel til potet og korn?

Til potet har vi ofte samtidig behov for Bor og Ca

Kalk – viktig for jordstruktur og jordbiologi

Kalkforhandlerne gir lite/ikke informasjon om kalkverdi

Kalkproduktene som omsettes har ulik kalkverdi

⇒ Vanskeliggjør korrekt anbefaling av kalkmengde

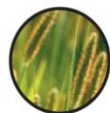
⇒ Vanskeliggjør prissammenligning

- Mange kalker for lite – særlig på Nord-Helgeland

Dårlig organisert uttransport – mangler spredeutstyr

- Noen kalker for mye – kalker i gjenlegget sjøl om jorda er oppkalka

- Låg Mg-innhold => bør bruke dolomitt framfor grovkalk

Gjødslingsutfordringer framover

Mye nedbør og kjølig klima

Mye avrenning

Jordpakking

Krav om redusert gjødsling

Aktuelt med mer delgjødsling

– mindre konsentrerte gjødseltyper ønskelig?

Sikre tilgang av mikronæringsstoffer?

Dyr gjødsel – spare på redusert kvalitet?

**Norsk
Landbruksrådgiving**

**Takk for
oppmerksomheten**

**Norsk
Landbruksrådgiving**

Mineralinnhold Analyser

Mineral		Anbefalt til dyr		Normalt Innh.gras v.skyting	Midt-Helgeland			
		Ku	Sau		Snitt	max	min	Ant. prøver
Na *1)	g	1,5-1,8	>1,5	0,2	0,35	1,7	0,11	(16)
P	g	4,2	3-4,7	3,0-5,0	4,0	6,8	1,4	(16)
K	g			20-35	31	59	12	(16)
Mg	g	1,8-2,5	0,7-1,4	1,5-5	1,86	3,6	1	(16)
Ca	g	4,2-5,5	4,6-5,8	4,5-12	3,75	8,8	1,4	(16)
K/Mg+Ca		<2,2	<2,2		2,41	3,43	0,83	(16)
Mn *2)	mg	50	40	30-150	64 / 7,5	123	5,7	(15)
Zn	mg	40-50	30-80	20-50	34,27	57	16	(15)
Fe	mg	30-60		50 - 250	182,80	?	73	(15)
Cu	mg	8-10	6-8	5-12	7,39	13,5	1,9	(18)
Mo	mg	0,1-0,5		0,15-1,5	0,53	2,5	0,04	(10/16)
Cu/Mo *3	mg	6-10	6-10		14,40	77	1	(10)
Se	mg	0,1	0,1-0,3			0,025	0,022	(2)
Co	mg	>0,07	>0,11?			0,11	0,005	(4)